

The background of the slide is a painting of a stone fortress. It features several towers with conical roofs, some green and some dark. A large gatehouse is visible on the right. In the foreground, there are dark, leafy trees. The overall style is somewhat impressionistic or painterly.

Княжа доба

IX-XIV ст.

1.

УТВОРЕННЯ КИЇВСЬКОЇ РУСИ. ПЕРШІ КНЯЗІ

Східні слов'яни

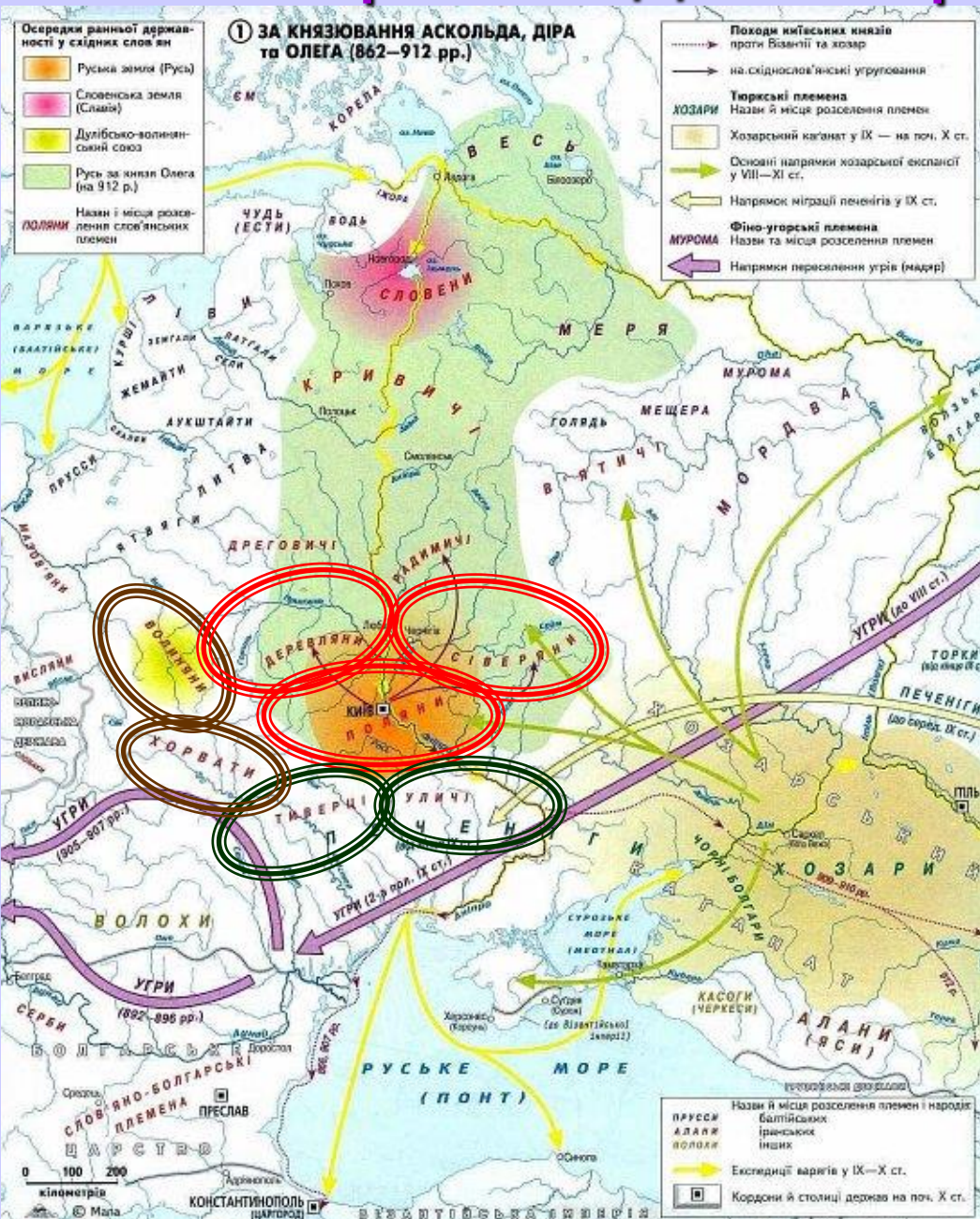
- ◆ Предками українців є **СЛОВ'ЯНИ**.
- ◆ Як етнічна спільнота слов'яни сформувалися на початку нашої ери на території **між Віслою, Дніпром та Дністром**.

Східні слов'яни

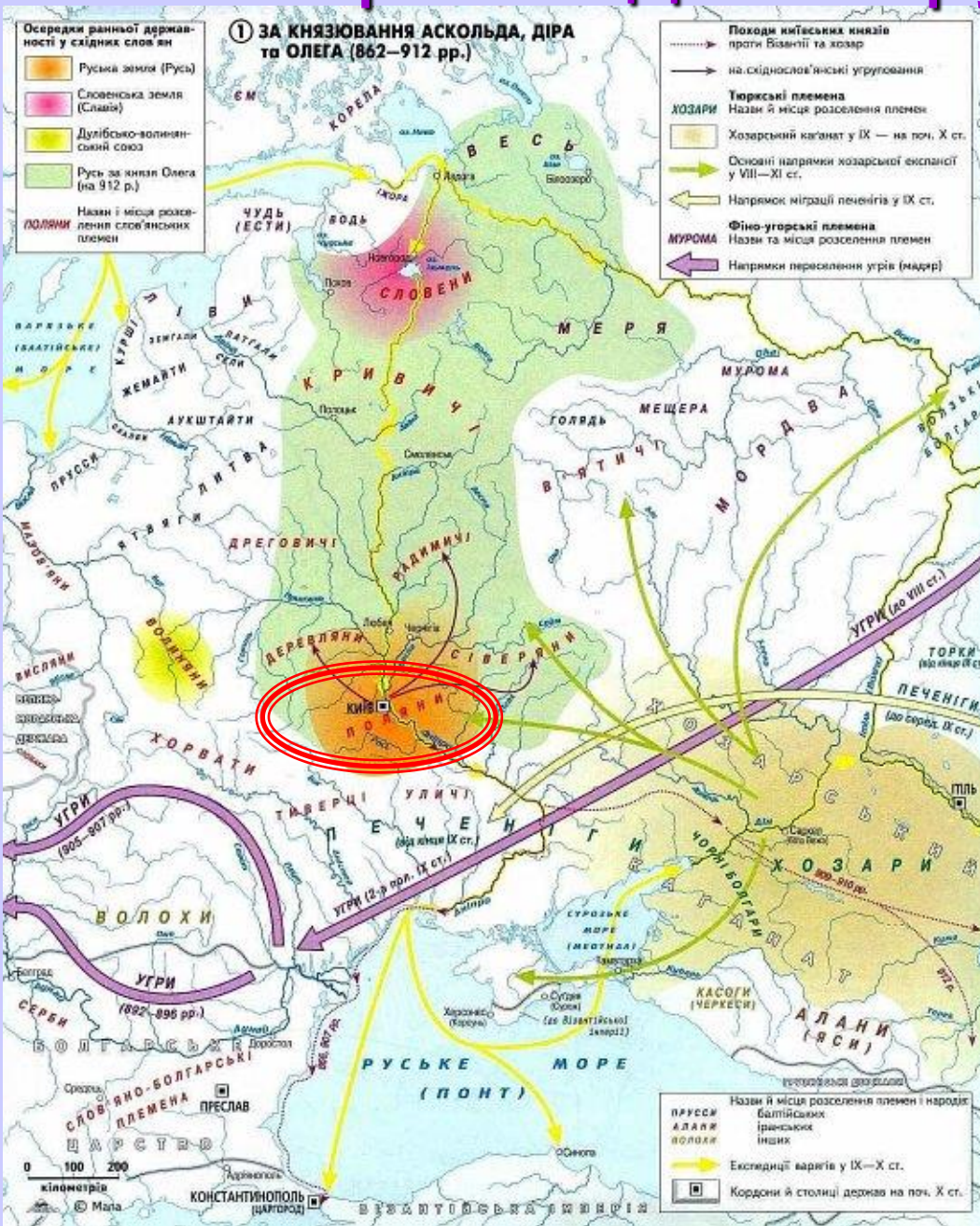
- ◆ У **V-VII ст.**, під час „**Великого розселення слов'ян**“, слов'янські племена широко розселилися в різних напрямках та розділилися на три гілки:
- ◆ **західну**
- ◆ **східну**
- ◆ **південну.**
- ◆ **Східні слов'яни** дали початок **українцям, росіянам, білорусам.**

Утворення давньоруської держави

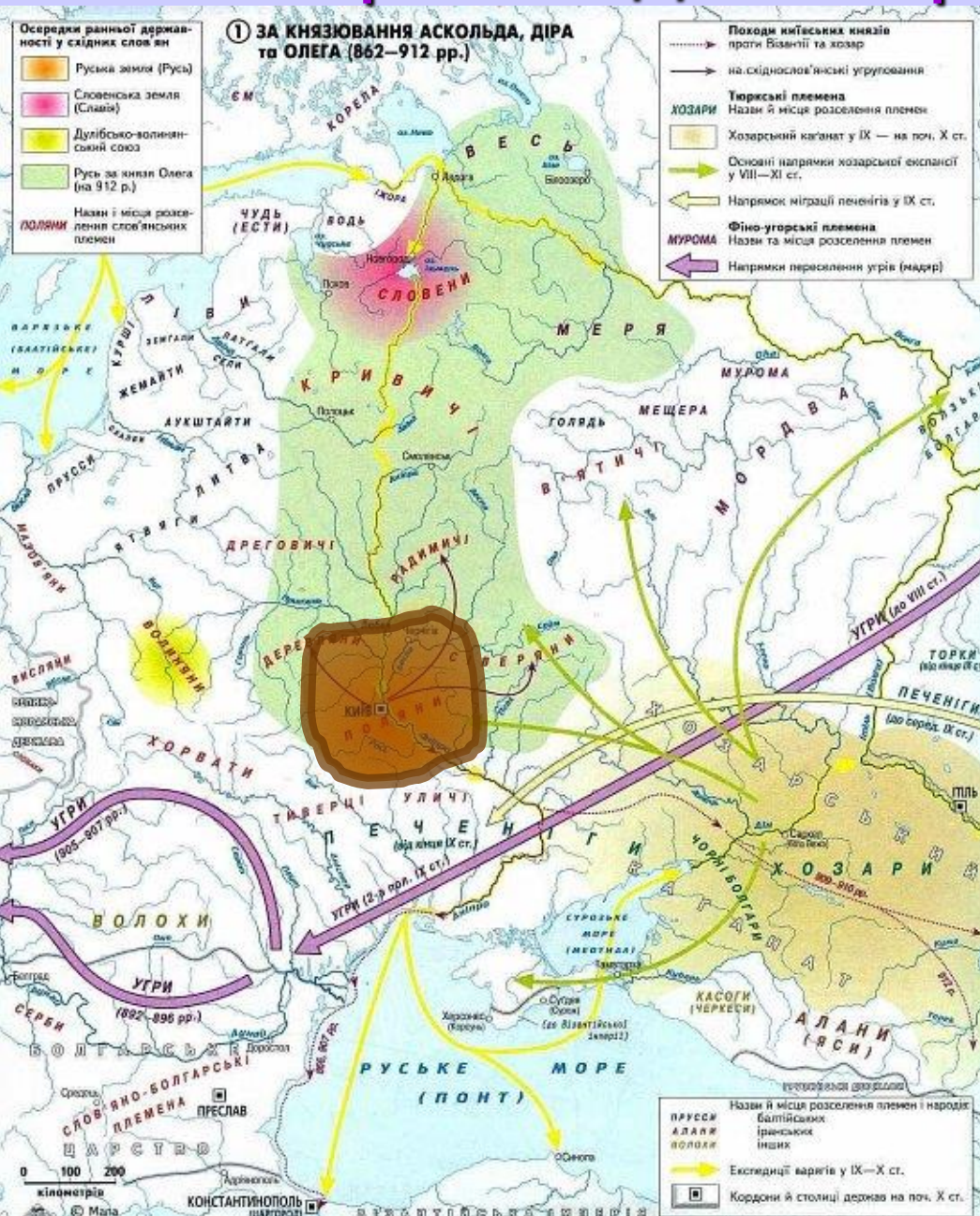
- ♦ Автор «**Повісті минулих літ**» **Нестор-літописець** сповіщає, що у VIII- IX ст. у **східних слов'ян** існувало 15 великих племінних об'єднань.
- ♦ Половина з них пов'язана з територією сучасної України: **поляни, древляни, сіверяни, тиверці, уличі, волиняни, білі хорвати.**

Утворення давньоруської держави

- Особливу роль в утворенні Київської держави відіграли **поляни**, які знаходилися майже в центрі східнослов'янських племен, на перехресті важливих торговельних шляхів.

Утворення давньоруської держави

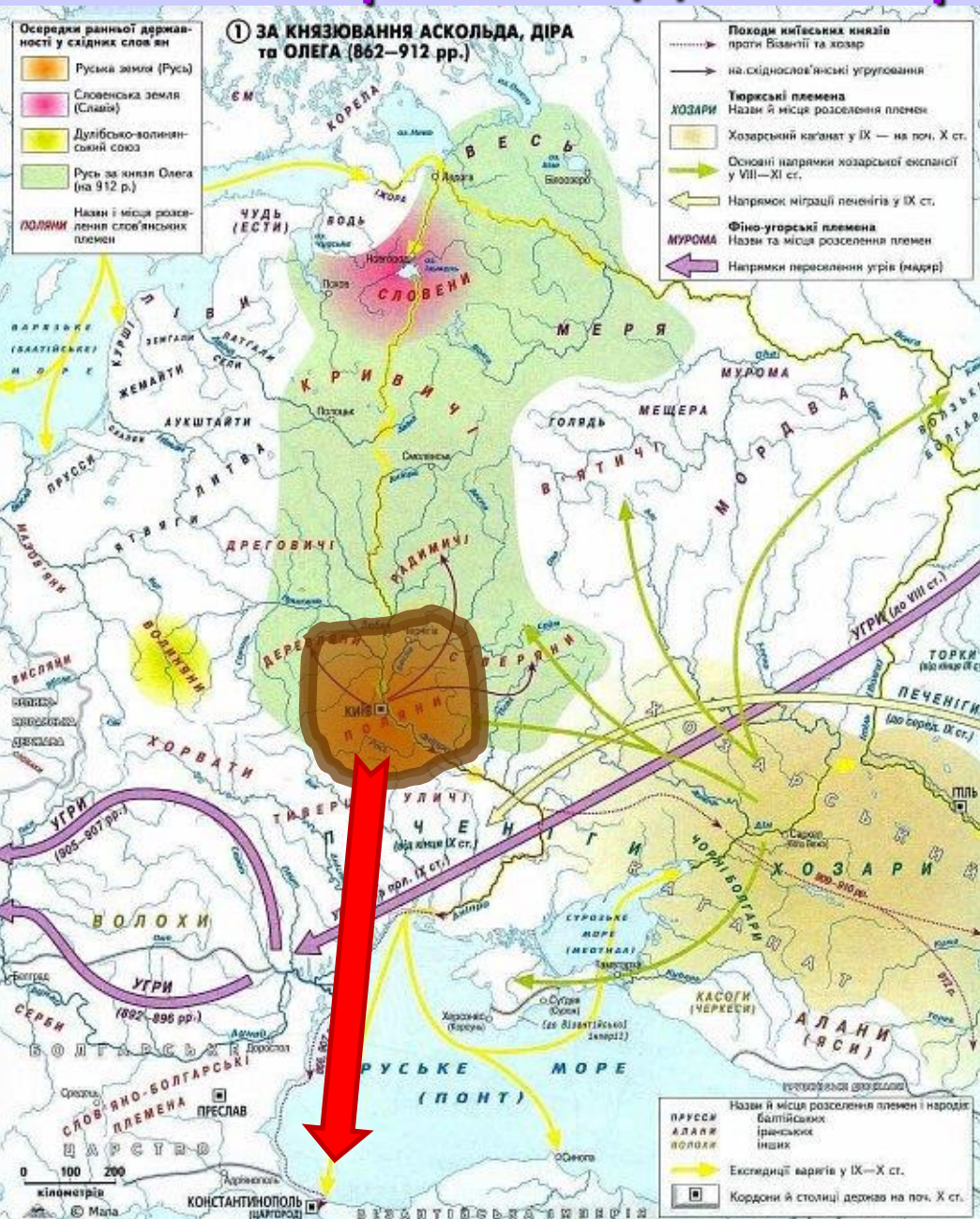

- ♦ За легендою, у **V ст.** полянські князі **Кий, Щек, Хорив** та їхня сестра **Либідь** заснували місто **Київ**, політичний центр східних слов'ян.
- ♦ Державне об'єднання, що сформувалося на землях **полян** навколо **Києва**, спочатку називалася **Куявія**, а пізніше, з **IX ст.** – **Русь**, або **Руська земля**.

Утворення давньоруської держави

Утворення давньоруської держави

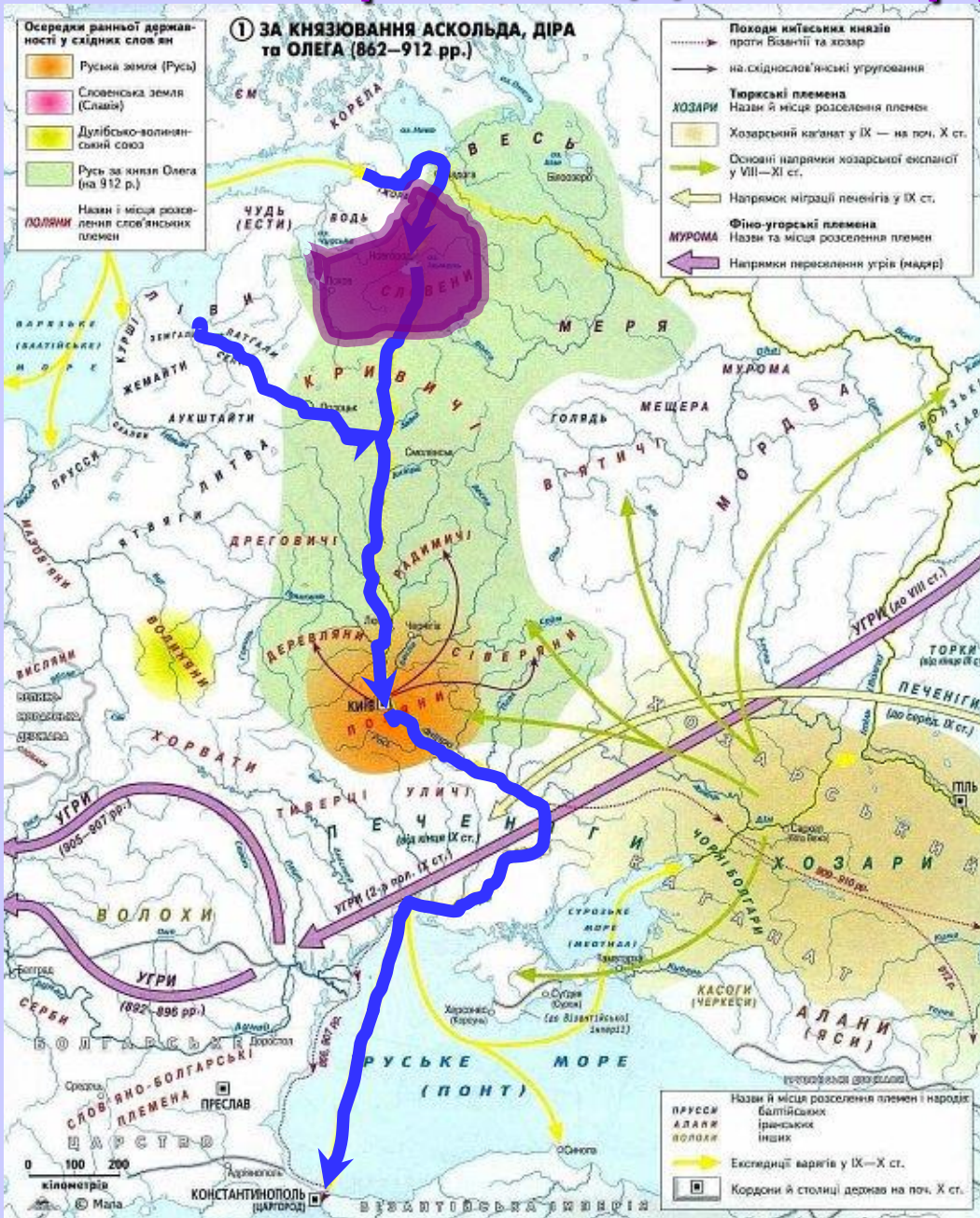

- ◆ Вперше Русь заявила про себе світу за правління князів **Аскольда і Дира**.
- ◆ У **860 р. Аскольд** здійснив вдалий похід на **Візантію**, уклав з **Константинополем (Царгородом) перший договір** та прийняв **християнство**.

Утворення давньоруської держави

Утворення давньоруської держави

- На півночі у ільменських словен у **IX ст.** також склалося державне об'єднання – **Славія** з центром у Новгороді.
- У 860 р. словени запросили на княжий престол норманського князя **Рюрика**
- Після його смерті престол зайняв його малолітній син **Ігор**. Допомігав керувати Ігорю регент **Олег**.
- Через землі східних слов'ян проходив важливий торговельний шлях «**з варягів у греки**», який зв'язував **Балтійське** та **Чорне моря**.

Утворення давньоруської держави

5

Князь Олег (882-912 гг.)

Теорії походження давньоруської держави

„Норманська теорія”

Творці: німецькі історики XIX ст.
Г.Байєр, Г.Міллер,
А.Шльоцер

Нормани відіграли вирішальну роль в утворенні **держави**.

слов'яни нездатні були без зовнішньої допомоги заснувати могутню державу

Антинорманська (автохтонна) теорія

започаткував російський вчений
М.Ломоносов

державотворчі тенденції існували у слов'ян ще до приходу варягів

СЛОВ'ЯНИ могли самі створити державу

Сучасна наука

нормани відігравали на Русі у активну політичну роль

нормани очолили княжу **династію Рюриковичів**

Проте нормани не були засновниками держави, яка стала формуватися ще до IX ст. в процесі консолідації східних слов'ян

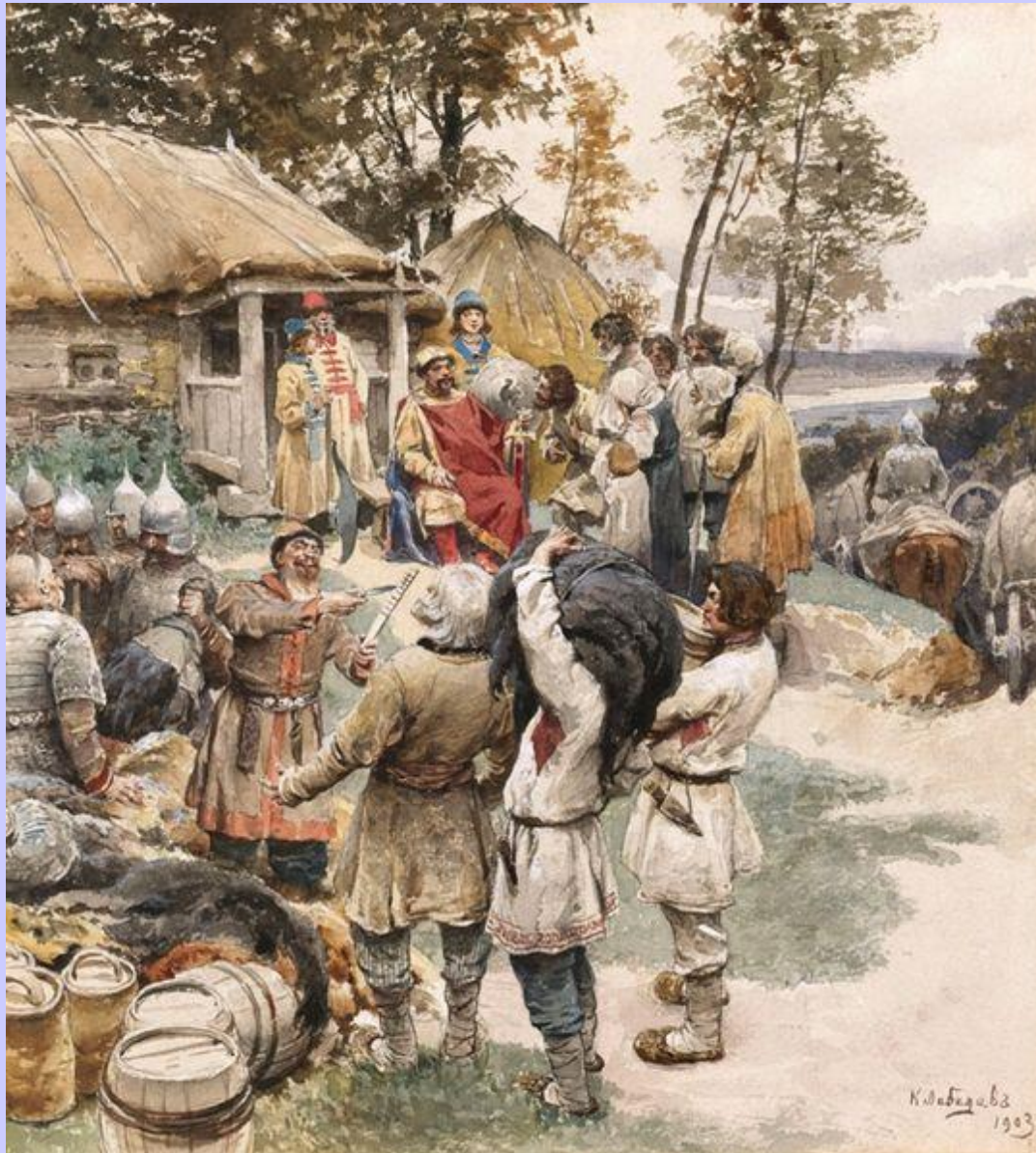
Князь Ігор (912-945 рр.)

Князь Ігор

- ◆ Продовжив політику підкорення та об'єднання слов'янських племен.
- ◆ після смерті Олега повстали **деревляни та уличі**. Тому Ігор «вогнем і мечем» відновив над ними владу.
- ◆ Здійснив два невдалих походи на **Візантію**.
- ◆ Не досить успішна зовнішня політика змусила Ігоря збільшити побори з місцевих племен.
- ◆ Спроба Ігоря повторного збирання данини з **деревлян** призвела до їх повстання, під час якого князя було вбито.

Князь Игорь (912-945 гг.)

Княгиня Ольга (945-964 рр.)

- ◆ Жорстоко помстилася деревлянам за вбивство свого чоловіка: подавила повстання, спалила їх головне місто Іскоростень.
- ◆ В подальшому правлінні виявила мудрість і дипломатію.
- ◆ Здійснила **першу на Русі податкову реформу**: встановила **устави** (порядок збору данини), **уроки** (чіткі розміри данини) і **погости** (місця для збору данини).
- ◆ Ольга з **першим мирним посольством** відвідала Константинополь, налагодила дипломатичні відносини з **Візантією**, прийняла **християнство**, здійснила другу спробу хрестити Русь.

Князь Святослав (964-972 рр.)

- ◆ Був більш воїном, ніж політиком: князювання провів у військових походах.
- ◆ Перед черговим походом він попереджав противника:
- ◆ **«Іду на ви!»**.

Князь Святослав

- ◆ На **Сході** Святослав приєднав **в'ятичів**, переміг **волзьких болгар**, **мордву**, підкорив племена **ясів і касогів**.
- ◆ У 966 р. «необачно» розгромив **Хозарський каганат**, однак місце хозар зайняли інші кочовики – більш войовничі **печеніги**.

Князь Святослав

У 966 р. Святослав «необачно» розгромив Хозарський каганат, однак місце хозарів зайняли більш войовничі печеніги

Князь Святослав

- ◆ На **Півдні** здійснив два походи на **Балкани**.
- ◆ Перший похід на **Дунайську Болгарію** був успішний: князь поширив владу на племена **уличів і тиверців** та захопив 80 міст по Дунаю.
- ◆ Однак другий похід виявився невдалим: Святослав зазнав поразки від **Болгарії** та **Візантії** та відмовився від завойованих земель по Дунаю.
- ◆ Повертаючись додому, князь потрапив у засідку до печенігів та загинув у бою.

Князь Святослав

Характерні риси I періоду (IX-X ст.)

- ◆ ***виникнення та становлення Київської Русі:***
- ◆ розширення території,
- ◆ широкомасштабні військові походи,
- ◆ початок дипломатичної діяльності,
- ◆ слабкість великокняжої влади,
- ◆ місцевий племінний сепаратизм.

2.

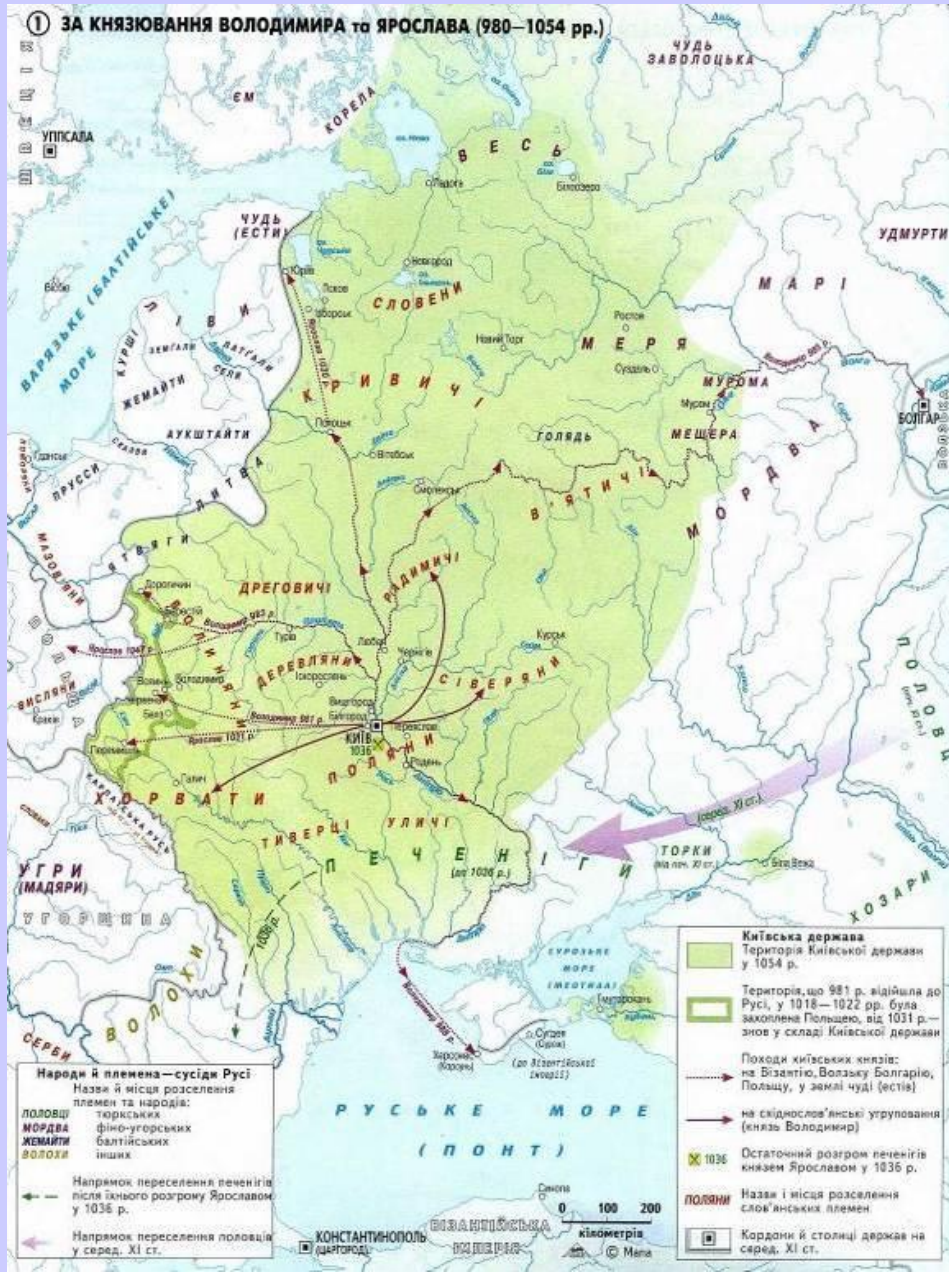
РОЗКВІТ ДАВНЬОРУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Піднесення та розквіт держави

Володимир Великий Ярослав Мудрий

Князь Володимир Великий (980-1015)

- ◆ Завершив процес збирання земель, укріплював кордони
- ◆ Здійснив **адміністративну реформу**, зміцнивши владу Великого київського князя
- ◆ першим почав карбувати золоті та срібні монети –

Князь Володимир Великий (980-1015)

Ярослав Мудрий (1019-1054 рр.)

Въ то ѣ
написана бѣша
глаголюща
а ннмъ вѣ
рнатома знава
городъ маго дмнтр
м. л. та ж ннмъ
б. г. д. м. н. в. а. д. р. н.

Первый лист «Русской правды»

- ◆ єдність, централізація Русі, остаточне формування території.
- ◆ уклад перший писаний кодекс законів „**Руська Правда**”
- ◆ у зовнішній політиці дотримувався дипломатичних методів, укладав династичні шлюби – “**тесть Європи**”
- ◆ остаточно розбив **печенігів** під стінами Києва, на честь цієї перемоги у 1037 р. побудував у Києві **Софійський собор**
- ◆ при **Софійському соборі** заснував першу бібліотеку
- ◆ будував **церкви і монастирі**
- ◆ засновував **школи**
- ◆ Сприяв розвитку **книжної справи та літописання.**

Ярослав Мудрый (1019-1054 гг.)

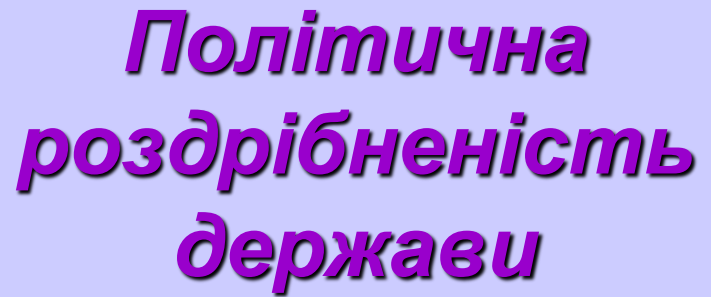

Характерні риси II періоду (кінець X – середина XI ст.)

- ◆ ***піднесення та розквіт Київської Русі:***
- ◆ завершення формування території держави,
- ◆ формування централізованої монархії,
- ◆ реформаторська діяльність великих князів,
- ◆ запровадження та поширення державної консолідуючої релігії – християнства,
- ◆ поява писаного права,
- ◆ використання дипломатичних методів вирішення міжнародних проблем.

3.

ПОЛІТИЧНА РОЗДРІБНЕНІСТЬ КИЇВСЬКОЇ РУСИ

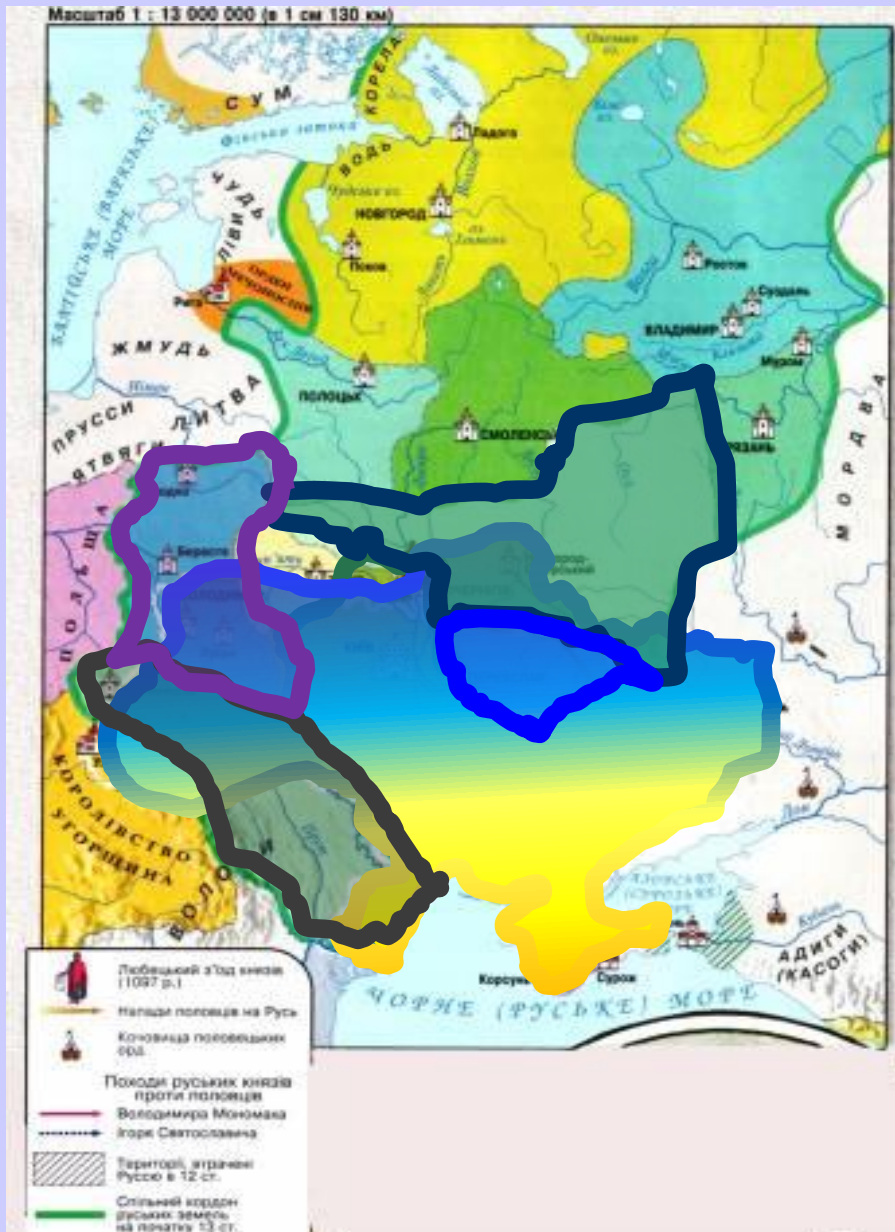
Тимчасова стабілізація настала під час правління **Володимира Мономаха** та його сина **Мстислава Великого**.

Їм вдалося тимчасово об'єднати державу, придушувати княжі усобиці та успішно захищати державу від зовнішніх ворогів – **половців**.

Політична роздрібненість держави

Політична роздрібненість держави

- ◆ Проте у **30-40-і рр. XII ст.** Київська Русь остаточно розпалася на 15 князівств.
- ◆ На землях **України** сформувалися
- ◆ **Київське,**
- ◆ **Чернігівське,**
- ◆ **Переяславське,**
- ◆ **Галицьке та**
- ◆ **Волинське князівства.**
- ◆ У **1187 р.** у літописі вперше вживається назва „**Україна**” для визначення південних пограничних земель, зокрема, Переяславщини.
- ◆ Іще сто років **Русь** існувала як **федеративна монархія.** Відбувалися міжусобні війни. В центрі політичного протистояння князів знаходився Київ, однак об'єднати Русь вже не вдалося.

Характерні риси III періоду (IX-X ст.)

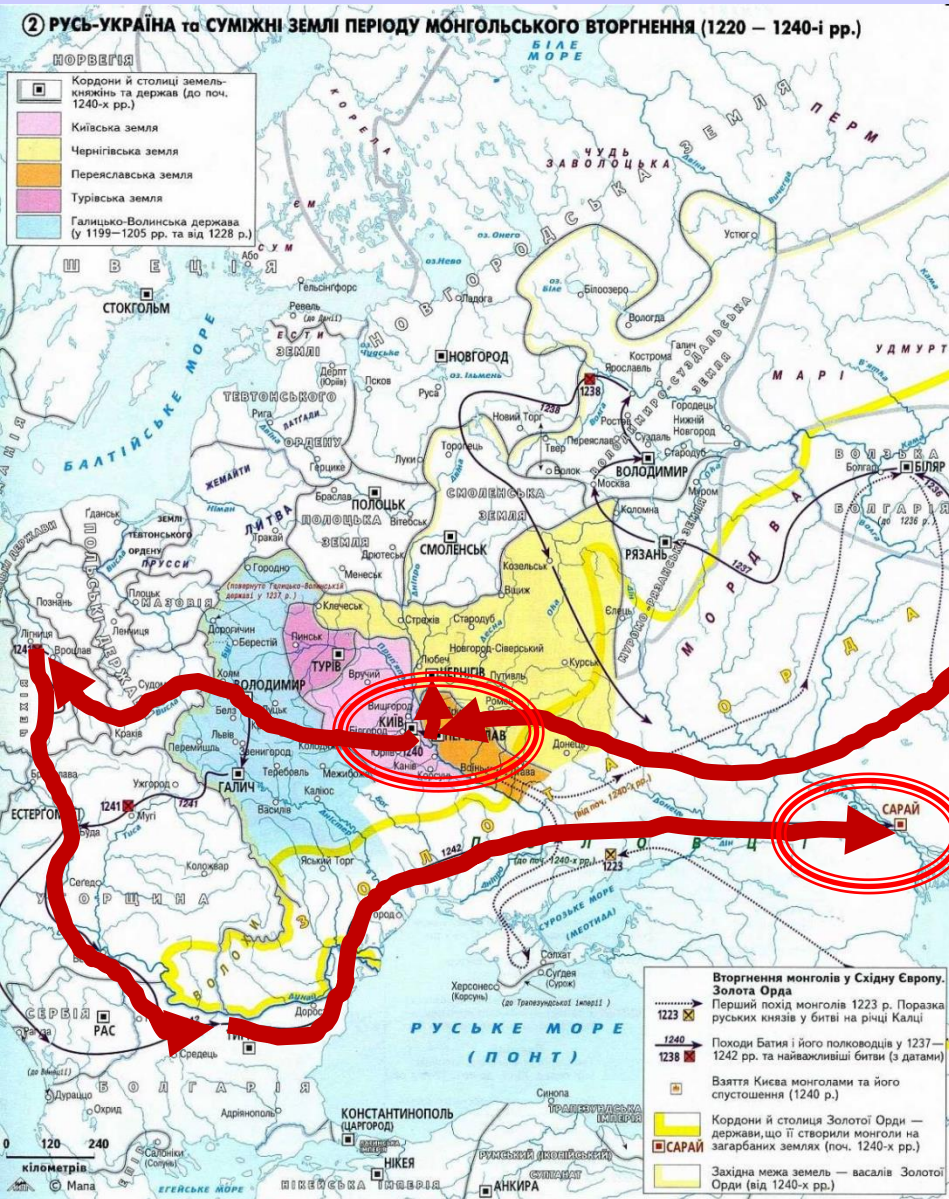
- ◆ втрата державної єдності,
- ◆ княжі усобиці,
- ◆ ослаблення держави,
- ◆ зниження обороноздатності,
- ◆ посилення тиску сусідніх народів,
- ◆ політична роздрібненість Київської Русі.

Монголо-татарська навала

- У 1206 р. на півночі від Китаю сформувалася **монгольська держава**. Її правителем став **Чингізхан**.
- Захопивши держави Азії, монголо-татари підійшли до кордонів Київської Русі.
- У **1223 р. на р. Калка** відбулася **перша битва** монголо-татарських військ з русько-половецькими дружинами. Руські війська зазнали тяжкої поразки.

Монголо-татарська навала

- З **1237 р.**, під час **другої хвилі монгольського нашестя** під керівництвом **хана Батия**, завойовники захопили Переяслав, Чернігів, у **1240 р.** – **Київ**.
- Потім вторглися у Польщу, Чехію, Словаччину, Угорщину, Трансильванію.
- У **1242 р.** ослаблені війська Батия повернулися на схід, і у пониззі Волги заснували державу – **Золоту Орду** зі столицею у місті **Сарай**.
- І хоча руські землі не увійшли безпосередньо до складу Золотої Орди, вони перебували у васальній залежності від неї.
- Населення сплачувало данину – **ясак**, збором якої займалися урядники – **баскаки**, а руські князі отримували у монгольських ханів дозвіл на правління – **ярлик**.
- Давньоруська держава перестала існувати.**

Монголо-татарська навала

Історичне значення Київської Русі

- ◆ Київська Русь стала **першою державою**, яка об'єднала всіх східних слов'ян.
- ◆ Відбулося формування **атрибутів державності**: території, кордонів, норм права, адміністративної та податкової системи. Утвердилася єдина релігія.
- ◆ Розвивалася **культура**: виникла писемність, засновувалися школи, бібліотеки, будувалися храми.
- ◆ Зміцнилася обороноздатність населення, забезпечувався захист від натиску кочовиків.
- ◆ Держава сприяла піднесенню авторитету східних слов'ян у Європі.

4.

ГАЛИЦЬКО-ВОЛИНСЬКЕ КНЯЗІВСТВО (1199-1340 РР.)

Виникнення держави

- ◆ У південно-західній частині Русі у **1199 р.** з'явилося нове державне об'єднання – **Галицько-Волинське князівство.**
- ◆ Засновником його вважається волинський князь **Роман Мстиславич.**
- ◆ Півтора століття князівство відігравало важливу роль у житті східних слов'ян.

Роман Мстиславич (1199-1205 рр.)

- У **1199 р.** волинський князь **Роман Мстиславич** об'єднав Галичину і Волинь в єдине **Галицько-Волинське князівство**
- 1202 р. Роман оволодів і **Києвом**, розширивши кордони держави від Карпат до Дніпра.
- Роман укріпив центральну владу в князівстві та підкорив опозицію традиційно сильних галицьких бояр.
- Здійснював переможні походи на Литву та Польщу.
- Проте Роману не вдалося об'єднати всю Русь. Після його смерті розпочався 30-річна боротьба за галицький стіл, яку розпалювали галицькі бояри.

Данило Галицький (1238-1264 рр.)

- ◆ Боротьба завершилася перемогою **Данила Галицького**
- ◆ Князь відновив єдність держави, звів нові міста
- ◆ розпочав боротьбу з **Золотою Ордою**.
- ◆ Налагодив союзницькі відносини з **Польщею, Угорщиною та Литвою**. Однак йому не вдалося створити антиординський воєнний союз.
- ◆ Здійснюючи самостійні переможні походи, Данило зміг відвоювати частину Київщини.
- ◆ Проте новому наступу Орди він не зміг протистояти. За вимогою хана Бурундая, князь визнав себе васалом Орди та зруйнував всі фортеці.

**Данило
Галицький
(1238-1264
рр.)**

Розквіт та занепад держави

- ◆ За часів правління його сина **Лева Даниловича**, онука **Юрія I** та правнуків Андрія та Лева II стабілізувався розвиток держави, розквітли міста, піднеслася торгівля.
- ◆ Однак після загибелі Андрія та Лева II почався занепад Галицько-Волинського князівства.
- ◆ У 1340 р. галицькі бояри отруїли останнього князя **Юрія II Болеслава**.
- ◆ **В середині XIV ст.** держава розпалася, а її землі опинилися під владою чужоземців: **Галичина – під Польщею, Волинь – під Литвою**.

- ◆ Лев Данилович на фоні Львова

Історичне значення Галицько-Волинського князівства

- ◆ **Галицько-Волинське князівство** стало новим після занепаду Києва **центром політичного й економічного життя;**
- ◆ зберегло від завоювання південно-західну гілку східного слов'янства;
- ◆ продовжило **дипломатичні традиції Київської Русі**, представляло східнослов'янську державність на міжнародній арені.

Контрольні питання

- ◆ Назвіть **хронологічні межі** існування Київської Русі.
- ◆ Коли і ким було утворено місто **Київ**?
- ◆ Які моря з'єднував торговельний шлях «**з варягів у греки**»?
- ◆ Письмові джерела IX ст. повідомляють про існування у слов'ян державних утворень. На чолі якого був князь **Аскольд**?
- ◆ Дайте характеристику терміну «**норманська теорія**» походження Давньоруської держави.
- ◆ Назвіть **перших князів** Київської Русі.
- ◆ Коли відбулися переможні походи князя Олега на Візантію?
- ◆ Яке місто на Русі називали **Царгородом**?
- ◆ Хто з київських князів здійснив першу на Русі **податкову реформу**?

Контрольні питання

- ◆ За часів правління яких князів Київська Русь досягла **розквіту**?
- ◆ Коли і ким **християнство** на Русі було проголошено державною релігією?
- ◆ Назвіть **наслідки упровадження християнства** як державної релігії на Русі.
- ◆ Хто з київських князів уклав перший звід законів **«Руська правда»**?
- ◆ Чому Ярослава Мудрого називають **«тестем Європи»**?
- ◆ Коли в історичних джерелах вперше вживається назва **«Україна»**?
- ◆ Коли відбулося **монгольське завоювання** Давньоруської держави?

